

Фойдаланилган манба ва адабиётлар:

1. Зиёдуллаев Э., Дилмуродов Ш., Файзуллаев А. Суғориладиган майдонлар учун юмшоқ буғдойнинг янги навларини яратиш//Агро илм-Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги. 2017. №6 (50).
2. Тиллаев Р., Қамбариддинова И., Ҳамидуллаева М. “Грация” ва “Гром” галла навлари//Агро илм-Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги. 2016. №3 (41).
3. Муаллифнинг шахсий суҳбати материаллари, 2020 йил 15 май; 2021 йил 25 апрель.
4. Назарова Д., Бобоева Ҳ. Замонавий интенсив олма боғларини татура усулида шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари//Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги. 2019. №1.
5. ЎМА, Р-2284 - фонд, 1 – рўйхат, 648 – йиғма жилд.
6. ЎМА, М-37-фонд, 1-рўйхат, 87-йиғма жилд, 69-варақ.

МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШНИНГ МАДАНИЙ АЛОҚАЛАРДАГИ МУНОСАБАТИ

Иминов Б.Б.

ФарДУ, Ўзбекистон тарихи кафедраси
катта ўқитувчиси, PhD.

iminov_b@bk.mail.ru

Хасанова М.Х.

ФарДУ магистранти

Аннотация: Ушбу мақолада рақабатбардош кадрлар тайёрлаш ишларини такомиллаштириш зарурияти қайд этилган. Янги ривожланиш босқичи даврида Ўзбекистонда хорижий давлатлар етакчи университетлари филиаллари ва қўшма факультетларнинг иш бошлаганлиги давлатлараро маданий алоқалар чуқурлашувида муҳим аҳамият касб этиши таъкидланган.

Калит сўз ва иборалар: фуқаролик жамияти, олий таълим, реформа, университет, ёшлар, инновация, кадрлар, бакалавр, магистр, янги ривожланиш даври, маданият.

Аннотация: Автор исследует проблемы реформирования подготовки конкурентоспособных кадров в условиях углубления реформ. В работе рассмотрена связь данного вопроса с необходимостью созданием на базе университетов Узбекистана совместных факультетов и филиалов ведущих университетов стран мира, как важного фактора дальнейшего развития культурных связей между народами.

Ключевые слова и фразы: гражданское общество, высшее образование, реформа, университет, молодежь, инновация, кадры, бакалавр, магистр, новый этап развития, культура.

Annotation: In article there considered urgent questions of innovative approach to preparation of competitive personnel in a system of higher education in the conditions of new period of development. In the work communication of this issue with necessity of perfection of ideologically educational work among future bachelor and master degree students is considered.

Key words and phrases: civil society, higher education, reform, university, youth, an innovation, shots, the bachelor, the master, a new stage of development.

Мамлакатимизда ривожланишнинг янги даврида “таълим тизимининг кейинги босқичи – олий таълим соҳасида ҳам салмоқли ислохотлар олиб борилмоқда. Сўнгги икки йилда мамлакатимизда 5 та янги олий таълим муассасаси ҳамда 12 та нуфузли хорижий олий ўқув юртининг филиаллари ташкил этилди” [1: 1]. Шу муносабат билан айтиш лозимки, олий таълим соҳасида кенг қамровли ислохотларнинг амалга оширилиши жамиятда юқори малакали кадрларга бўлган ижтимоий талабнинг қондирилишига, иқтидорли ёшларнинг фуқаролик жамияти шароитида ижтимоий, иқтисодий жабҳаларда муносиб ўрин эгаллашларига, ёшларнинг тенглик ҳолатида ўз билимларини синаш имкониятларини яратишга йўналтирилган ва замонавий инновацион билимлар мазмуни малакали кадрлар тайёрлаш ишига жалб этилишида ҳам намоён бўлади. Инновацион ривожланиш концепциясининг амалий аҳамияти ва унинг инсон камолотидаги ўрнига алоҳида эътибор бериш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги фармони қабул қилинган [2: 2].

Қайд этиш лозимки, олий таълим тизимидаги ислохотларнинг янги тараққиёт босқичга кириши малакали кадрлар тайёрлаш ишининг тобора халқаро аҳамият касб этаётганлиги, инновацион маданий алоқаларнинг кенгайишида муҳим омил ҳисобланади. Мамлакатимизда рақобатбардош бакалавр ва магистр кадрларга бўлган ижтимоий талабни қондириш олий таълим муассасаларининг сони кўпайиши, айниқса, ривожланган мамлакатлар олий ўқув юртлари филиаллари ва республикаимиз етакчи

университетлари билан ҳамкорликда халқаро қўшма факультетлар ташкил қилиш жараёнининг давом этишини тақозо қилади. Натижада мамлакатимизда ҳозирги кунда, олий ўқув юртларининг сони 159 тага етди. Шундан 85 та маҳаллий олий таълим муассасалари ва уларнинг филиаллари, 17 та хорижий олий таълим муассасалари ва уларнинг филиаллари ташкил қилади [3: 2]. Шу билан биргаликда, Ўзбекистон олий ўқув юртлари базасида малакали кадрлар тайёрлашда зарур бўлган қўшма дастурлар ташкил этилганлиги мамлакатлар орасида бакалавр ва магистр кадрлар тайёрлаш, илмий ва маданий алоқаларнинг ривожига ушбу жараённинг янги босқичини бошлаб берди. Таъкидлаш лозимки, ушбу халқаро ҳамкорлик натижасига мувофиқ бўлажак мутахассислар икки мамлакатда ишлашга имконият берадиган бакалавр ва магистр дипломига эга бўлади. Бу жараён давомида республикамиз олий таълим муассасалари ўқитувчилари ҳамкор университетларда олиб борилаётган илмий, услубий ва ўқув жараёни билан танишади, етакчи олимларнинг маҳорат дарсларида иштирок этади ва мутахассислигини, касбий тажрибасини такомиллаштиради, хорижий мамлакатларда рақобатбардош мутахассислар тайёрлаш методикасидан хабардор бўлади, университет тизимида молик бўлган янги педагогик технологиялар, малакали кадрлар тайёрлаш учун муҳим амалий аҳамият касб этаётган ахборотлар технологиясига доир муҳим замонавий маълумотларга эга бўлади. Университетлараро ҳамкорликнинг ўзига хос хусусиятларидан яна бири – турдош кафедралар орасидаги ижодий, илмий-педагогик муносабатларнинг кенгайишидир. Ушбу жараён, ўз навбатида, маҳаллий олий таълим муассасалари ўқув режасидаги фанларни янги маълумотлар билан бойитиш, илмий тадқиқотлар мавзуларининг халқаро даражадаги ҳамкорлигини йўлга қўйиш имкониятини яратади. Жамиятда бозор иқтисодиёти муносабатларининг тобора чуқурлашуви жараёни республикамиз олий ўқув юртларида тайёрланмайдиган мутахассисларга бўлган ижтимоий талабни оширди, айниқса, ижтимоий, иқтисодий,

тадбиркорлик соҳаларининг жадал ривож, мамлакат тараққиёти учун зарур бўлган янги технологик усуллар билан жиҳозланган корхоналар тизимининг яратилганлиги ушбу мутахассисликларни эгаллаган маҳаллий ёшларни хорижий олий таълим муассасаларида ёки уларнинг мамлакатимизда очилган филиалларида ўқитиш, тайёрлаш заруриятини ҳам вужудга келтирди. Ушбу стратегик масалани ҳал қилиш учун мамлакатимизда янги ривожланиш даврида вужудга келган атом энергетикаси, авиация техникасини бошқариш, эксплуатация қилиш, космик тадқиқотлар, автомобилсозлик, электроника, нефт-газ соҳаси маҳсулотларини ишлаб чиқиш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш учун зарур бўлган янги технологиялар, биотехнология, машиносозлик ва тўқимачилик саноатининг замонавий тармоқлари ва вужудга келган қўшма корхоналар, ахборот технологиялари тармоқларини бошқариш учун маҳаллий кадрларнинг янги авлодини тайёрлаш зарурияти мавжуд. Бундай жараён олий таълим муассасалари фаолиятини халқаро талаблар даражасида ташкил этиш, уни профессор-ўқитувчиларнинг замонавий талабларга жавоб берадиган таркиби билан таъминлаш талабини ҳам қўяди. Олий таълим муассасалари ишини тубдан такомиллаштириш жараёни, унинг натижалари, улардаги илмий, услубий, тарбиявий, ўқув жараёнини янги талаблар, халқаро меъёрга мос суратда ташкил этиш имкониятини яратмоқда. Натижада Ўзбекистон Олий таълим муассасаларида ўқиш истагини билдирган хорижий мамлакатлар фуқаролари сони ошиб бормоқда. Улар орасида Россия Федерацияси, Жанубий Корея, Хитой, Афғонистон, Покистон, Тожикистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркменистон Республикаси ва бошқа қатор мамлакатлар ёшларини учратиш мумкин. Олий таълим муассасаларининг халқаро алоқалари кенгайиб бориш жараёни улардаги ўқув, илмий, тарбиявий ишларга дахлдор бўлган муассасаларни янги, юксак даражага кўтариш заруриятини ҳам шакллантирди. Шунингдек, профессор-ўқитувчилар фаолиятига халқаро талаблар, бозор иқтисодиётининг мураккаб тармоқларида, хусусий сектор

талаблариги жавоб берадиган, мураккаб шароитларда фаолият кўрсата оладиган, рақобатбардош мутахассислар тайёрлаш концепцияси нуқтаи назаридан ёндашишини талаб қилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг бир қатор асарларида ҳозирги даврдаги олий таълим ривожланишининг назарий методологик асоси берилган, рақобатбардош кадрларнинг жамият тараққиётидаги, халқаро маданий алоқалардаги ўрни кўрсатилган [4: 2]. Маҳаллий олий таълим муассасаларида тайёрланаётган кадрларнинг рақобат муҳитига чидамлилиги унинг ривожланиш жараёнидаги доимий ўзгаришлар, вужудга келадиган мураккабликларга мослашувчанлиги фуқаролик жамияти ривожига, ижтимоий, иқтисодий муносабатлар кесимида, демократик ислохотлар натижаларида амалий аҳамият касб этади. Малакали кадрларнинг мамлакат интеллектуал имкониятларини, миллий кадрлар салоҳиятини янада намоён қилишлари, жумладан, олий таълим муассасалари имкониятларидан самарали фойдаланиш “дунё шиддат билан ўзгариб, барқарорлик ва халқларнинг мустаҳкам ривожланишига раҳна соладиган турли янги таҳдид ва хавфлар пайдо бўлаётган бугунги кунда маънавият ва маърифатга, ахлоқий тарбия, ёшларнинг билим олиш, камолга етишга интилишига эътибор қаратиш ҳар қачонгидан ҳам муҳимдир” [5: 2].

Таъкидлаш лозимки, ушбу борада мамлакатимиз олий таълим муассасаларининг Кембриж университети билан алоқалари эътиборга моликдир. Кембриж университетининг профессор-ўқитувчилари томонидан Тошкент Ислом институти, Ўзбекистон Ислом академиясининг талаба ва тадқиқотчилари учун махсус маърузалар ўқилишига эришилди. Ўзбекистонлик тадқиқотчиларнинг илмий мақолалари Кембриж университетининг нуфузли нашрларида чоп этила бошланди. Кембриж ва Ўзбекистон олимлари қўшма илмий гуруҳи ташкил этилди. Ҳамкорликда долзарб мавзулардаги илмий тадқиқотлар амалга оширила бошланди. 2019

йилнинг 12 февралидан эътиборан Кембриж университетида ўзбек тили дарслари ўтила бошланди [6: 1].

Олий таълимнинг ислоҳ қилинишидан кутилган асосий мақсаддан бири, тайёрланаётган кадрларнинг сифатига, касбий тайёргарлиги ва олаётган компетенциясига алоҳида эътибор беришни талаб қилади. Мамлакат ижтимоий иқтисодий ривожланишининг янги даврга кирганлиги ва янгидан вужудга келаётган тармоқларда, кадрларнинг билимига, ўз мутахассислигини қандай даражада эгаллаганлигига бўлган талабнинг кучайганлиги, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш заруриятини илгари сурмоқда. Замонавий иш берувчилар бакалаврлар ва магистрларнинг ахлоқий, сиёсий маданияти юксаклигига ҳам эътибор қаратмоқда [7: 323].

Шу жиҳатдан олий таълим муассасалари бўлажак мутахассисларнинг ижтимоий фанларнинг чуқур эгаллашлари учун ўқув, услубий, илмий ишларни талаблар даражасида ташкил этиши лозим. Айниқса ўқув жараёнига сўнги педагогик технологияларни жорий этиши, фанларни юқори малакали профессор-ўқитувчилар томонидан олиб борилишини таъминлаши зарур. Ушбу жараён талабаларни, яъни бўлажак мутахассисларни ўқув материаллари, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларининг янги авлоди билан таъминлаш заруриятини шакллантиради [8: 25]. Университетларнинг халқаро алоқаларининг муттасил кенгайиб бораётганлиги, хорижий филиаллар талабалари учун рус ва инглиз тилидаги ўқув материалларини зарур бўлган нусхада тайёрлаш ва чоп этиш вазифасини вужудга келтиради.

Хулоса ўрнида таъкидлаш лозимки, мамлакатимизда рақобатбардош кадрлар тайёрлаш иши муҳим стратегик аҳамият касб этадиган, устивор вазифалар қаторига киради. Мамлакатимизнинг янги даврдаги ривожланиш учун зарур бўлган ижтимоий, иқтисодий, сиёсий аҳамият касб этадиган вазифаларни ечимида малакали, рақобатбардош кадрлар асосий рол ўйнайди. Рақобатбардош кадрларнинг тайёрланишида фойдаланилаётган имконият, яъни ривожланган давлатларнинг етакчи университетлари иштирокида

ватанимиз олий ўқув юртлари негизида ташкил этилган қўшма факультет ёки университетлар филиаллари илм фан ривожига муҳим ҳисса қўшади, давлатлараро маданий муносабатларнинг янги шакли сифатида миллий кадрларнинг салоҳиятини оширади. Олий таълим муассасаларининг комплекс ривожлантирилиши натижасида кадрлар тайёрлаш, мутахассислар сони ва сифат даражаси билан янги босқичга кўтарилади. Ушбу жараён натижасида олий таълим муассасаларининг моддий техника базаси янгиланади, профессор-ўқитувчиларни моддий ва маънавий рағбатлантиришнинг замонавий тизими яратилади. Университетларнинг хорижий алоқаларининг кенгайиши, миллий кадрлар тайёрлаш тизимига хорижий мутахассисларни таклиф қилиш, университетлараро талабалар, ўқитувчиларни алмашиш имкониятларини кенгайтиради. Шу билан биргаликда хорижий университетлар базасида, миллий кадрлар, бўлажак бакалавр ва магистрларнинг стажировка қилиши, малака ошириш, биргаликда илмий тадқиқотлар ўтказишга доир имкониятларини кенгайтиради. Бундай жараён ўз навбатида маданий алоқаларни янада кенгайишига туртки бўлади, яъни глобалашув шароитида ривожланган мамлакатларда яратилаётган инновацион мазмундаги билимлар, илм фан ютуқларидан яқиндан хабардор бўлиш имкониятларини кенгайтиради.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар:

1. Президент Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 26 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. Халқ сўзи, 2018 йил 8 декабрь.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғричида”ги фармони. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 22.09.2018 й., 06.18.5544.1951-сон.
3. Ўзбекистонда фаолият юритаётган олий таълим муассасалари рўйхати эълон қилинди. kun.uz / Ўзбекистон, 10 май 2019 йил.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами". 2017 йил 13 февраль, 6-сон, 70-модда
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти вазифасини бажарувчи Ш.М.Мирзиёевнинг Ислом Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо мамлакатлар Ташқи ишлар вазирлари кенгашининг очилиш маросимидаги нутқи. Халқ сўзи, 2016 йил 19 октябр.
6. Ўзбекистонлик ўқитувчилар Кембриж университетида дарс беришади. Кун.уз.. 05 Март 2018
7. Хакимов Н.Х. Иқтисодиётни инновацион ривожлантиришни самарали таъминлашда малакали кадрларнинг роли. Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётини инновацион ривожлантириш: хорижий тажриба, тенденциялар ва истиқболлар илмий амалий конференция тезислари тўплами 12 октябрь 2018., Тошкент, 323-325 бетлар.
8. Хакимов Н.Х., Р.Х.Рузиева. Реформирование науки и высшего образования как важный фактор в поддержки активного предпринимательства, инновационных идей и технологий. Узбекистан на пути к инновационному развитию. Сборник научных трудов. Ташкент, 2018, стр.25-27.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИ ТАРИХИ МАНБАЛАРИ ТИЗИМИДА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЎРНИ

Rasulov A.M.
ФарДУ ўқитувчиси
razizxon@inbox.ru

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yillari tarixida ommaviy axborot vositalarining o'rni, shakllanishi, rivojlanishi va huquqiy asoslari haqida so'z boradi. Huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish, huquq tizimini isloh qilish va fuqarolik jamiyatini shakllantirishda ommaviy axborot vositalarining o'rni yoritib berilgan.